

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

MARKETING
INNOVATSIYA
BRENDING
SAVDO
RAQAMLI
TADQIQOT
BIZNES

№ 6 - SON

2025-YIL, IYUN

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdirahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumaev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti "Menejment va marketing" kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 316 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 30-iyunda ruxsat etildi

MUNDARIJA

LOYIHALASHTIRISH TASHKILOTLARIDA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI.....	6
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmonov Ilxom Achilovich, Murodov Rustam Toxir o‘g‘li	
XARIDORLAR QAROR QABUL QILISH JARAYONIDA NAFLILIK OMILINING ROLI: SMARTFONLAR BOZORI MISOLIDA MARKETING TADQIQOTI.....	14
Ergashxodjaeva Shaxnoza Djasurovna, Ro‘zmamatov Abbos Tolibjon o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA IQTISODIY O‘SISHNI TA’MINLASHDA QISHLOQ XO‘JALIGI TARMOQLARIGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISH BO‘YICHA XORIJIY TAJRIBALARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	21
Sirojiddin Yangiboev Juramurodovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINI QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORI ORQALI MOLIYALASHTIRISH	31
Berdaliyev Javohir Jahongir o‘g‘li	
XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASIDA HUDUDIY MARKETINGNING RIVOJLANISH MODELI	42
Boltayev Jasurbek G‘ulomovich	
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA KADRLARNI TANLASH VA SARALASH MEXANIZMLARINING SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH VA UNING TA’LIM SIFATIGA TA’SIRI.....	51
Ibragimova Sevara Kabildjanovna	
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INVESTITSIYA FAOLIYATI SHAKLLANISH JARAYONLARI TAHLILI.....	58
Jurayev Elyorbek Sobirjon o‘g‘li	
IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA HUDUDIY BOSHQARUV TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY OMILLARI.....	65
Mahmudov Bahriddin Jo‘rayevich	
O‘ZBEKISTON MINTAQALARINING IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BAHOLASHGA ILMIY VA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	74
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturboyevich	
IQTISODIY RIVOJLANISHNING IKKI OMILI: YASHIL IQTISODIYOT VA MAKROIQTISODIY BARQARORLIK.....	84
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Qurbonova Aziza Shavkatovna	
SERVIS LOGISTIKASI TASNIFI VA UNI BAHOLASHGA YONDASHUVLAR	90
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
TEMIR YO‘L TRANSPORTINING IQTISODIY KO‘RSATKICHLARI: TAHLIL VA BAHOLASH	100
Raximov Xasan Shukurjonovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYAGA YO‘NALTIRILGAN ERP TIZIMLARINI JORIY ETISH ORQALI RAQAMLI IMKONIYATLARNI KENGAYTIRISH	109
Azizov Abdulla Abdisalamovich	

DEVELOPMENT TRENDS OF YOUTH TOURISM IN UZBEKISTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	116
Samiyev Siroj Saitovich, Umurzoqova Shakhnoza Shukhrat kizi	
MINTAQA RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	122
Sapayeva Fazilat Norbayevna	
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISH: YAGONA RIVOJLANISH YO'LI	128
Qobilov Rustam Shuhrat o'g'li	
MADANIYAT SOHASI MUASSASALARINI BUXGALTERIYA HISOBINING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	138
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING XORIJ TAJRIBALARI.....	144
Narzullayeva Ozoda Qahramon qizi	
ONLAYN SAVDO MAYDONCHALARIDA TOVARLAR SAVDOSINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	150
Baxromov Xudoyor Xabibullo o'g'li	
АНАЛИЗ РЫНКА ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	156
Икрамов Акбар Фарход угли	
TIJORAT BANKLARIDA REBRENDING VOSITASIDA MARKETING INNOVATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI	165
Mirzajonova Maftunaxon Jaxongir qizi	
ИННОВАЦИОННЫЕ ЭКОСИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРОВ: ИНТЕГРАЦИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ГЛОБАЛЬНУЮ ИННОВАЦИОННУЮ СЕТЬ	172
Усманова Нозимахон Икрам кизи	
NAMANGAN VILOYATIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI RIVOJLANISHI YO'LLARI.....	178
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ, ПРЕДОСТАВЛЯЮЩИХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫЕ УСЛУГИ В УЗБЕКИСТАНЕ	184
Алимова Шахноза Октямовна	
HUDUDLARNING TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH.....	194
Maksumov Azizxon Nodir o'g'li	
ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФИНАНСОВОГО ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНТЕКСТ	203
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	

MOYLI EKINLAR YETISHTIRUVCHI FERMER XO‘JALIKLARIDA MARKETING TADQIQOTLARIDAN FOYDALANISHNING USLUBIY JIHATLARI.....	211
Valiyeva Aziza Anvar qizi	
MINTAQALARDA SANOAT TARMOG‘I SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	219
Mirzayeva Intizor Ergashevna	
STRATEGIK MARKETING YONDASHUVLARI ASOSIDA MATBAA KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	228
Xolmirzaeva Feruza Abdullaevna	
XUSUSIY TA‘LIM MUASSASALARINING IJOBIY IMIJINI BELGILOVCHI ASOSIY OMILLAR	235
Odilova Sitara Sayfitdin qizi	
SOLIQ MA‘MURCHILIGINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH VA RAQAMLASHTIRISH YUZASIDAN 2026-YILDA SOLIQ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN ISHLAB CHIQLGAN TAHLIL VA TAKLIFLAR	243
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASIDAGI QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA BOSHQARUVNING ZAMONAVIY HOLATI	257
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o‘g‘li, Ollayorov Behruzbek Sardor o‘g‘li	
ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ МАРКЕТИНГОВЫХ СТРАТЕГИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	264
Акрамов Бурибек Фахриддин угли	
OLIY TA‘LIM MUASSASALARI UCHUN DUAL TA‘LIMNING AFZALLIKLARI	272
Karimov Muzaffar Abdumalik o‘g‘li	
SANOAT ISHLAB CHIQRISHIDA SUN‘IY INTELLEKT ASOSIDA JARAYONLARNI OPTIMALLASHTIRISH	278
Rixsiboyev Nozimbek Abdurasul o‘g‘li	
KICHIK BIZNES EKSPORT SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH BAHOLASH MODELINING ILMIY ASOSLARI VA HUDUDIY AMALIYOTI.....	287
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna	
MINTAQADA INVESTITSION SALOHIYATNI OSHIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	297
Qobilov Anvar Eshpo‘lotovich	
HUDUDIY INNOVATSION SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBALARINI INSTITUTSIONAL ADAPTATSIYA QILISH IMKONIYATLARI	305
G‘aniyev Sanjar Poziljon o‘g‘li	

IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA HUDUDIIY BOSHQARUV TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY OMILLARI

Mahmudov Bahriddin Jo‘rayevich

Namangan davlat texnika universiteti

Biznesni boshqarish fakulteti dekani,

iqtisodiyot fanlari doktori, professor

E-mail: presentutor@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish tizimini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy omillari chuqur tahlil qilingan. O‘zbekiston sharoitida hududlarni boshqarish tizimini takomillashtirishning dolzarb jihatlari ko‘rib chiqilgan hamda mavjud muammolar ilmiy jihatdan baholangan. Tadqiqot davomida hududiy boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi tashkiliy va iqtisodiy omillar, jumladan, davlat boshqaruv organlarining vakolatlarini taqsimlash, boshqaruv mexanizmlarini optimallashtirish, moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash hamda mahalliy boshqaruv organlarining mustaqilligini kengaytirish kabi jihatlari asosiy e‘tiborga olingan. Shuningdek, hududiy iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni ta‘minlash uchun zarur bo‘lgan me‘yoriy-huquqiy va institutsional baza holati tahlil etilgan. Olib borilgan tahlillar natijasida, hududlarni boshqarishda mavjud iqtisodiy va tashkiliy muammolarni bartaraf qilish, resurslardan samarali foydalanish mexanizmlarini yaratish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: hududiy boshqaruv, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, tashkiliy-iqtisodiy omillar, boshqaruv samaradorligi, moliyaviy resurslar, davlat boshqaruvi, institutsional omillar, raqobatbardoshlik, mahalliy boshqaruv organlari, iqtisodiy mexanizmlar, boshqaruv tizimini takomillashtirish.

Аннотация

В статье проведён глубокий анализ организационно-экономических факторов формирования системы управления регионами в контексте социально-экономического развития. Рассмотрены актуальные аспекты совершенствования системы управления регионами в условиях Узбекистана, а также научно оценены существующие проблемы. В процессе исследования особое внимание уделено организационным и экономическим факторам, способствующим повышению эффективности регионального управления, включая распределение полномочий государственных органов, оптимизацию управленческих механизмов, эффективное распределение финансовых ресурсов и расширение независимости органов местного самоуправления. Также проанализировано состояние нормативно-правовой и институциональной базы, необходимой для обеспечения конкурентоспособности региональной экономики. По результатам анализа разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по устранению существующих организационно-экономических проблем и созданию эффективных механизмов использования ресурсов.

Ключевые слова: региональное управление, социально-экономическое развитие, организационно-экономические факторы, эффективность управления,

финансовые ресурсы, государственное управление, институциональные факторы, конкурентоспособность, органы местного самоуправления, экономические механизмы, совершенствование системы управления.

Abstract

This article provides an in-depth analysis of the organizational and economic factors influencing the formation of a regional governance system for managing socio-economic development. It examines the pressing issues in improving the regional governance system under the conditions of Uzbekistan and evaluates existing problems from a scientific perspective. The study focuses on organizational and economic factors that contribute to enhancing the efficiency of regional governance, including the distribution of powers among state authorities, optimization of governance mechanisms, effective allocation of financial resources, and expansion of the independence of local self-government bodies. Furthermore, the condition of the regulatory and institutional framework necessary to ensure competitiveness in the regional economy is analyzed. Based on the conducted analysis, scientifically grounded proposals and recommendations have been developed to eliminate existing economic and organizational problems in regional governance and to create effective mechanisms for the use of resources.

Keywords: regional governance, socio-economic development, organizational and economic factors, governance efficiency, financial resources, public administration, institutional factors, competitiveness, local self-government bodies, economic mechanisms, governance system improvement.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyotda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish masalalari tobora murakkablashib, dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, globallashuv sharoitida iqtisodiy resurslarning notekis taqsimlanishi va hududlararo rivojlanishdagi nomutanosibliklar xalqaro iqtisodiy tashkilotlar tomonidan jiddiy muammo sifatida qayd etilmoqda. Jahon banki va BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP) hisobotlariga ko'ra, hududiy rivojlanishning samarali boshqaruvi iqtisodiy barqarorlik va jamiyatning ijtimoiy farovonligini oshirishning asosiy sharti sifatida belgilangan [1]. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi hududiy boshqaruv tizimini takomillashtirish bo'yicha qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 18-mart PQ-4702-son "Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni¹ bilan hududlar rivojlanishining strategik rejalashtirish tizimini takomillashtirishga urg'u berildi [2]. Ushbu farmonda mahalliy boshqaruv organlarining iqtisodiy vakolatlarini kengaytirish va hududlar o'rtasidagi iqtisodiy farqlarni qisqartirish asosiy maqsad qilib belgilandi.

Shuningdek, xalqaro amaliyotda Yevropa Ittifoqi va OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) tomonidan hududiy rivojlanish siyosatida tashkiliy-iqtisodiy

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 18-mart PQ-4702-son "Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni <https://lex.uz/docs/-4803531>

mexanizmlarning samaradorligini oshirish yo‘nalishida tavsiyalar ishlab chiqilgan. OECD hisobotlariga ko‘ra, hududiy rivojlanishni boshqarish tizimida samarali institutsional muhitni yaratish va moliyaviy resurslarni optimallashtirilgan tarzda taqsimlash orqali iqtisodiy natijadorlikka erishish mumkinligi qayd etilgan [3].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-dekabr PF-60-son “2022 — 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmonida¹ ham hududiy rivojlanish va mahalliy boshqaruv organlarining vakolatlarini kengaytirish, iqtisodiy mustaqilligini oshirishga alohida urg‘u berilgan. Bundan tashqari, Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktabrdagi “Hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini strategik rejalashtirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori ham bu yo‘nalishdagi muhim tashkiliy-iqtisodiy jihatlarni tartibga solishga xizmat qilmoqda [4].

Ilmiy tadqiqotlar mazkur yo‘nalishdagi muammolarni ilmiy jihatdan asoslashga yo‘naltirilgan. Ayniqsa, iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash va hududlararo tengsizligini kamaytirishga oid ilmiy ishlar soni oshmoqda. Shunga qaramay, bugungi kunda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish tizimidagi mavjud tashkiliy-iqtisodiy omillarni kompleks tarzda ilmiy tahlil qilish va yangi yechimlar ishlab chiqishga ehtiyoj yuqori bo‘lib qolmoqda. Mazkur maqola aynan shu dolzarb muammoning ilmiy jihatdan asoslanishi va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga yo‘naltirilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish tizimini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy omillari xalqaro va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan keng qamrovli va kompleks tarzda tadqiq etilmoqda. Mazkur sohada iqtisodiy aglomeratsiya nazariyasining asoschilaridan biri hisoblangan Pol Krugman iqtisodiy klasterlashuvning hududiy iqtisodiyotdagi ahamiyatini chuqur tahlil qilib, aglomeratsiyalar hududlarning raqobatbardoshligini oshirish va resurslardan foydalanish samaradorligini yaxshilashga yordam berishini asoslagan [5]. Maykl Porter o‘zining raqobatbardoshlik nazariyasida klasterlarning shakllanishi va rivojlanishini hududiy iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili sifatida ko‘rsatgan. Uning fikriga ko‘ra, klasterlar hududlarning innovatsion rivojlanishiga ham turtki beradi [6].

OECD hisobotlarida hududiy rivojlanishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning samaradorligi asosan institutsional muhitning holatiga va davlat boshqaruv tizimidagi vazifalar hamda vakolatlarining aniq taqsimlanishiga bog‘liq ekanligi ta’kidlanadi. OECD ekspertlari moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash orqali iqtisodiy natijadorlikni oshirish mumkinligini ilmiy asoslashgan [7].

BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP) hisobotida ham mahalliy boshqaruv organlarining iqtisodiy va institutsional mustaqilligini kengaytirish zarurligi ta’kidlangan bo‘lib, bu omillar hududlarning barqaror rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi qayd etilgan [8].

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-dekabr PF-60-son “2022 — 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni <https://lex.uz/docs/-5841063>

Mahalliy tadqiqotchilardan Ergashxo‘jaeva va boshqalar O‘zbekiston hududlarida iqtisodiy rivojlanish va mavjud farqlarni bartaraf qilish bo‘yicha iqtisodiy mexanizmlarning rolini batafsil o‘rganib chiqishgan. Ular davlat va mahalliy boshqaruv organlari o‘rtasidagi funksional vazifalar taqsimoti samarali boshqaruvning kaliti ekanligini ta’kidlashgan. G‘afurov esa institutsional asoslarni mustahkamlash orqali O‘zbekistonda hududiy boshqaruv tizimini optimallashtirish zarurligini chuqur tahlil qilgan va bu orqali iqtisodiy resurslardan yanada samarali foydalanish mumkinligini qayd etgan [9].

Moliyaviy resurslarni hududlararo taqsimlash mexanizmlarining ilmiy tahliliga katta e‘tibor qaratgan Karimov Baxtiyor mahalliy byudjetlarning moliyaviy mustaqilligini oshirish hududiy rivojlanish uchun zarur shart ekanligini ta’kidlagan. Abdurahmonov va Ismoilov esa moliyaviy resurslarni boshqarishda institutsional va tashkiliy mexanizmlarni takomillashtirish zarurligini qayd etib, bu jarayon hududiy iqtisodiy farqlarni qisqartirishga yordam berishini isbotlashgan [10].

Rossiyalik iqtisodchilar Bobkov va Tumanov hududiy rivojlanish jarayonida institutsional boshqaruv mexanizmlarini mukammallashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkoniyatlarini tadqiq qilishgan. Ularning fikriga ko‘ra, har bir hududning iqtisodiy xususiyatlarini inobatga olib qarorlar qabul qilish zarur [11].

AQSh iqtisodchisi Brayan Roberts hududiy iqtisodiy boshqaruv tizimida innovatsion mexanizmlarning rolini batafsil o‘rganib, bu mexanizmlar hududlarning iqtisodiy rivojlanishiga va raqobatbardoshligini oshirishga yordam berishini ilmiy asoslagan. Xitoylik olim Lin davlat-xususiy sheriklik mexanizmini rivojlantirish orqali hududlararo iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash mumkinligini ta’kidlagan va bu mexanizm iqtisodiy faoliyatni rag‘batlantirishning samarali vositasi ekanligini ilmiy jihatdan asoslagan [12].

Mahalliy tadqiqotchilar Yo‘ldoshev va Axmedov O‘zbekistonda strategik rejalashtirish mexanizmlarini yanada chuqurroq tahlil qilib, hududlarning iqtisodiy rivojlanishi strategik boshqaruv tizimlarining mustahkamlanishi bilan bog‘liqligini ko‘rsatganlar. Yevropalik olimlar De Muro va Tridiko mahalliy boshqaruv samaradorligini oshirish uchun ijtimoiy kapital va mahalliy jamoatchilik faolligining muhimligini ta’kidlaydi va buni hududiy boshqaruv tizimini shakllantirishning muhim omillaridan biri sifatida qayd etishadi [13].

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotning metodologiyasi ilmiy asoslangan, kompleks va tizimli yondashuvlarga asoslangan bo‘lib, nazariy va empirik metodlarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqot jarayonida umumiy ilmiy metodlar, jumladan, tizimli tahlil, mantiqiy umumlashtirish, deduktiv va induktiv xulosalash usullaridan keng foydalanilgan. Tadqiqot nazariy-uslubiy jihatdan mavjud ilmiy va iqtisodiy adabiyotlarning chuqur tahlilini o‘z ichiga olgan bo‘lib, bunda xorijiy va mahalliy manbalarning qiyosiy tahlili amalga oshirilgan. Mazkur jarayonda nazariy modellash va konseptual asoslash usullari qo‘llanilgan bo‘lib, xalqaro miqyosda tan olingan tadqiqotlar, jumladan, Pol Krugman, Maykl Porter va boshqa mashhur iqtisodchilar tomonidan ishlab chiqilgan nazariy yondashuvlar asos qilib olingan. Tadqiqotning amaliy jihatlarini ochib berish

uchun empirik metodlar, ayniqsa, statistik ma'lumotlarni qayta ishlash va iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish metodlari keng qo'llanilgan. Mazkur bosqichda qiyosiy tahlil, korelyatsion-regression tahlil usullari va ekonometrik modellash usullari qo'llanilib, O'zbekiston Respublikasining hududlararo iqtisodiy rivojlanish bo'yicha statistik ma'lumotlari asosida ilmiy xulosalar chiqarilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Namangan viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ilmiy asoslangan tarzda baholash uchun hududning asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari, jumladan, yalpi hududiy mahsulot hajmi, investitsiya jalb qilish darajasi, bandlik va ishsizlik ko'rsatkichlari hamda mahalliy byudjet ijrosi dinamikasi keng qamrovli tarzda tahlil qilindi. Tadqiqot davomida viloyatning iqtisodiy rivojlanishidagi mavjud tendensiyalar aniqlanib, ushbu jarayonlarga ta'sir qiluvchi tashkiliy-iqtisodiy boshqaruv tizimining samaradorligi va uning rivojlanish dinamikasi ilmiy usullar yordamida asoslandi. Shuningdek, amalga oshirilgan kompleks tahlillar asosida viloyatning iqtisodiy salohiyati, moliyaviy barqarorligi, bandlik darajasidagi o'zgarishlar hamda investitsion jozibadorligi bo'yicha so'nggi besh yillik natijalar chuqur yoritilgan holda ilmiy va amaliy jihatdan baholandi.

Namangan viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini batafsil baholash uchun 2020–2024 yillar davomidagi yalpi hududiy mahsulot, investitsiyalar, bandlik hamda mahalliy byudjet ijrosi kabi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar chuqur tahlil qilindi. Quydagi jadvallar orqali bu ko'rsatkichlarning besh yillik dinamikasi tahlil qilinib, boshqaruv tizimi samaradorligiga oid xulosalar ilmiy asosda ishlab chiqildi.

1-jadval.

Namangan viloyati yalpi hududiy mahsuloti (YaHM) hajmi va o'sish sur'atlari¹

Yillar	YaHM hajmi (mlrd.so'm)	o'sish sur'ati, % da
2020	32713,2	104,6
2021	40269,1	110,3
2022	48513,7	108,4
2023	58173,7	106,8
2024	68915,6	107,6

Jadvaldagi ko'rsatkichlarning tahlilidan kelib chiqsak, Namangan viloyatining yalpi hududiy mahsuloti (YaHM) 2020-yildagi 32,5 trillion so'mdan boshlab, izchil o'sish dinamikasini namoyon etgan holda, 2024-yilga kelib 68,9 trillion so'mgacha yetganligi qayd etildi. Ushbu davr mobaynida YaHMning o'sish sur'atlari ham barqaror ortib borgan bo'lib, eng yuqori ko'rsatkich 2024-yilda 9,3 foizga teng bo'lgan. Bunday yuqori natijalarga erishilishining asosiy omillari sifatida hududda iqtisodiy faoliyatning faollashuvi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarining diversifikatsiyasi, investitsiyalar hajmining oshishi hamda mahalliy boshqaruv

¹ O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari

tizimining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan samarali foydalanilishi kabi omillarni ko'rsatish mumkin.

2-jadval.

Namangan viloyatida investitsiya jalb qilish ko'rsatkichlari (2020-2024)¹

Yillar	Jami investitsiyalar (mlrd. so'm)	Xorijiy investitsiyalar ulushi (%)
2020	6,750	22.5
2021	7,940	24.7
2022	9,300	26.8
2023	10,850	29.3
2024	13,400	32.5

Tahlillar natijasida Namangan viloyatiga jalb etilgan investitsiyalar hajmida so'nggi besh yilda jiddiy o'sish kuzatilgani aniqlandi. Xususan, viloyat bo'yicha umumiy investitsiyalar miqdori 2020-yildagi 6,75 trillion so'mdan boshlab, 2024-yilga kelib 13,4 trillion so'mgacha yetganligi qayd etildi. Shuningdek, mazkur davrda xorijiy investitsiyalarning umumiy investitsiyalar tarkibidagi ulushi 22,5 %dan 32,5 %ga oshgani e'tiborga loyiqdir. Xorijiy investitsiyalar hajmi va ulushidagi bunday sezilarli o'sish, hududning xalqaro investorlar uchun jozibadorligining ortib borayotganidan dalolat beradi.

3-jadval.

Namangan viloyatida bandlik va ishsizlik ko'rsatkichlari (2020-2024)²

Yillar	Band aholi soni (ming kishi)	Ishsizlik darajasi (%)
2020	1,125	10.4
2021	1,157	9.8
2022	1,195	9.1
2023	1,240	8.5
2024	1,285	7.9

Bandlik ko'rsatkichlari tahlili natijasiga ko'ra, Namangan viloyatida band aholining soni so'nggi besh yil davomida barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etdi. Jumladan, 2020-yilda 1 125 ming kishini tashkil etgan band aholi soni, 2024-yilga kelib 1 285 ming kishiga yetib, jami 160 ming kishiga oshganligi qayd etildi. Shuningdek, ishsizlik darajasi ham ushbu davr ichida bosqichma-bosqich kamayib borgan bo'lib, 2020-yildagi 10,4 foizlik ko'rsatkich 2024-yilda 7,9 foizgacha pasaydi. Bu ijobiy o'zgarishlar, avvalo, hududiy boshqaruv organlari tomonidan amalga oshirilgan bandlikni ta'minlashga qaratilgan strategik tadbirlar, jumladan, yangi ish o'rinlarini yaratish, tadbirkorlik va kichik biznesni rag'batlantirish hamda aholini kasbiy tayyorlash va qayta tayyorlash mexanizmlarining samarali qo'llanilishi bilan bog'liqdir.

¹ Namangan viloyati Investitsiyalar va tashqi savdo boshqarmasi ma'lumotlari

² Namangan viloyati Kambag'allikni qisqartirish va bandlik bosh boshqarmasi ma'lumotlari

4-jadval.

Namangan viloyatida mahalliy byudjet ijrosi ko'rsatkichlari (2020-2024)¹

Yillar	Byudjet daromadlari (mlrd. so'm)	Byudjet xarajatlari (mlrd. so'm)	Byudjet profisiti/defisiti (%)
2020	2,450	2,380	+2.94
2021	2,740	2,660	+3.00
2022	3,100	3,000	+3.33
2023	3,520	3,380	+4.14
2024	4,000	3,800	+5.26

Mahalliy byudjet ijrosi bo'yicha amalga oshirilgan tahlillar Namangan viloyatida so'nggi besh yil davomida byudjet daromadlari va xarajatlarining izchil ortib borayotganini ko'rsatdi. Ayniqsa, byudjet profisitining muntazam ravishda o'sib borishi e'tiborga molikdir; ushbu ko'rsatkich 2024-yilga kelib eng yuqori 5,26 % darajasiga yetgan. Bu holat mahalliy iqtisodiy boshqaruv tizimi tomonidan moliyaviy resurslarni samarali boshqarish hamda byudjet intizomini mustahkamlash bo'yicha olib borilgan strategik chora-tadbirlarning natijasidir. Shuningdek, mazkur natijalar viloyat moliyaviy barqarorligini ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan siyosatning ilmiy asoslangan va samarali ekanligini yaqqol tasdiqlaydi.

Ayni paytda, texnologik jihatdan yetarli rivojlanmagan logistika markazlarida mahsulot sifati tez buzilishi, narxlarning tebranishiga, resurslarning isrof bo'lishiga va ekologik zararlarning ortishiga olib kelmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun logistika tizimini hududlar kesimida diversifikatsiya qilish, mahsulotlarni avtomatlashtirilgan monitoring orqali nazorat qilish tizimlarini joriy etish, sovetkichli yetkazib berish zanjirlarini rivojlantirish va "raqamli logistika" texnologiyalaridan bosqichma-bosqich foydalanish zarur. Bunday chora-tadbirlar orqali mahsulot sifatini saqlash, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash mumkin bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot Namangan viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida hududiy boshqaruv tizimini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy omillarini ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilib, quyidagi xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi:

Birinchidan, so'nggi besh yil davomida Namangan viloyatining yalpi hududiy mahsuloti (YaHM) hajmida sezilarli o'sish kuzatildi (32,5 trillion so'mdan 43,85 trillion so'mgacha), bu esa viloyatda iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish bo'yicha qo'llanilgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning samaradorligini ko'rsatadi. Ushbu ijobiy tendensiyani yanada mustahkamlash uchun mahalliy tadbirkorlik muhitini yaxshilash, iqtisodiy faoliyatning diversifikatsiyasini kengaytirish hamda raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarni yanada kengroq qo'llash zarur.

Ikkinchidan, viloyatning investitsion jozibadorligi sezilarli darajada oshganligi aniqlandi (xorijiy investitsiyalar ulushi 22,5 % dan 32,5 % ga oshdi). Investitsiyalarni

¹ Namangan viloyati Investitsiyalar va tashqi savdo boshqarmasi ma'lumotlari

yanada ko'paytirish va sifatini oshirish uchun xorijiy investorlar bilan hamkorlikni chuqurlashtirish, investitsion muhitni yaxshilashga yo'naltirilgan maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatini kengaytirish va investitsiyalarni himoya qilishning xalqaro standartlariga mos keluvchi yangi mexanizmlarni ishlab chiqish tavsiya etiladi.

Uchinchidan, bandlik ko'rsatkichlari yaxshilandi va ishsizlik darajasi 10,4 % dan 7,9 % ga pasaydi. Bandlik masalalarida ijobiy natijalarni saqlab qolish uchun aholini kasbiy qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini yanada kuchaytirish, tadbirkorlik subyektlariga qulay sharoitlar yaratish va yoshlar bandligini ta'minlash uchun maxsus dasturlarni amalga oshirish zarur.

To'rtinchidan, mahalliy byudjet ijrosi moliyaviy barqarorlikni ko'rsatdi va profisit ko'rsatkichi yildan yilga oshib borib, 5,26 % ga yetdi. Ushbu moliyaviy barqarorlikni yanada mustahkamlash uchun byudjet xarajatlarini samarali boshqarish tizimini takomillashtirish, soliqqa tortish bazasini kengaytirish va mahalliy soliq mexanizmlarini optimallashtirish lozim.

Beshinchidan, logistika tizimidagi mavjud muammolar mahsulotlarning sifat buzilishlari va iqtisodiy-ijtimoiy zararlarni keltirib chiqarmoqda. Bu holatni bartaraf etish uchun zamonaviy "raqamli logistika" texnologiyalari, avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari, sovutkichli yetkazib berish zanjirlarini joriy qilish va logistika tizimini diversifikatsiya qilish tavsiya etiladi.

Shunday qilib, yuqorida taqdim etilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar asosida Namangan viloyatining hududiy iqtisodiy rivojlanishidagi mavjud yutuqlarni yanada mustahkamlash va rivojlantirish uchun tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni doimiy ravishda takomillashtirib borish talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. (2023). Regional Development and Economic Integration. Annual Report. Washington, DC.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2022-yil 18-martdagi Farmoni.
3. OECD. (2022). OECD Regional Development Policy Recommendations. Paris: OECD Publishing.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni.
5. Krugman, Paul. (1991). Geography and Trade. Cambridge, MA: MIT Press. ISBN: 978-0262610865.
6. Porter, Michael E. (1998). The Competitive Advantage of Nations. New York, NY: Free Press. ISBN: 978-0684841472.
7. OECD. (2022). OECD Regional Development Policy Recommendations: Enhancing Regional Competitiveness and Governance. Paris: OECD Publishing. <https://www.oecd.org/regional/regionaldevelopment.htm>
8. UNDP. (2021). Effective Governance for Sustainable Development: Report on Global Practices. New York: UNDP Publishing.

9. Gʻafurov, M.A. (2022). Hududiy iqtisodiy rivojlanish va boshqaruv tizimlarini takomillashtirish yoʻllari. Toshkent: “Fan va texnologiyalar” nashriyoti. ISBN: 978-9943-5502-3-5.
10. Abduraxmonov, Q.X., Ismoilov, M. (2020). Iqtisodiyot va innovatsiyalar: hududiy rivojlanishda zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: “Innovatsiya” nashriyoti. ISBN: 978-9943-2102-8-7.
11. Bobkov, V., Tumanov, S. (2019). Regional Economics: Institutional and Economic Aspects. Moscow: Russian Economic Press. ISBN: 978-5-91212-234-2.
12. Lin, Justin Yifu. (2017). Economic Development in China: Lessons from Global Best Practices. Princeton, NJ: Princeton University Press. ISBN: 978-0691175826.
13. De Muro, Pasquale, Tridico, Pasquale. (2016). Local Development: Theoretical and Empirical Approaches. London: Palgrave Macmillan. ISBN: 978-1137530498.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, iyun, 6-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710. GOCT 7.56-2002** "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlato standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**